

УДК 336.717

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ БАНКУ

Лебідь О.В., к.е.н.
Новікова О.В.

Харківський національний економічний університет

Здійснено морфологічний та контент-аналіз поняття «потенціал». Виявлено основні складові поняття та слова, що найчастіше використовуються для визначення потенціалу. Критично проаналізовано переваги та недоліки підходів до визначення економічного потенціалу банку. На основі проведеного аналізу запропоновано уточнене визначення поняття «економічний потенціал банку».

Ключові слова: потенціал банку, економічний потенціал банку, можливості банку, сукупність ресурсів банку.

Morphological and content analysis of the concept of «potential» was made. The basic components of concepts and words that are most commonly used to determine the potential were detected. The advantages and disadvantages of approaches to determining the economic potential of the bank were critically analyzed. Based on the analysis, a specific definition of «economic potential of the bank» was proposed.

Keywords: potential of the bank, the bank's economic potential, the possibility of the bank, aggregate bank resources.

Актуальність проблеми. Невід'ємною частиною будь-якої успішної діяльності є її ефективне планування. Кожен банк в процесі своєї роботи постійно створює стратегічні плани. Основою ефективного планування є глибокий аналіз наявного положення банку, а також можливих перспектив його розвитку зважаючи на ринкові умови та інші чинники. В сукупності все це являє собою оцінку економічного потенціалу банку.

Актуальність оцінки та аналізу потенційних можливостей банківських установ пояснюється в першу чергу необхідністю складання планів розвитку і виробітку стратегії поведінки в різних ринкових ситуаціях, що є особливо важливим в період відновлення економіки після кризи.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженню сутності потенціалу присвячені праці багатьох провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: Воробйової О.І., Дишко І.Ю., Єгорової Н.Е., Іванова В.Б., Калоева Ю.В., Квятковської Л.А., Краснокутської Н.С.,

Лапіна Є.В., Личкіна Ю., Назаренко А.С., Плишевського Б., Смулова А.М., Тернової І.А., Улаганинця Г.П. та ін.

Аналіз праць зазначених авторів показав, що визначенню потенціалу в банківській сфері приділяється незначна увага; щодо визначення потенціалу підприємства не має єдиної науково обґрунтованої думки.

Так, автори Краснокутська Н.С., Назаренко А.С. присвятили свої праці потенціалу підприємства і визначають його через поняття можливостей. Потенціал як ресурси визначають Личкін Ю. [8], Плишевський Б. [9], Іванов В.Б., Кохась О.М., Хмелевський С.М. [10], Єгорова Н.Е., Смулов А.М. [17].

Калосєв Ю.В. [12], Парасій-Вергуненко І.М. [13], Уліганинець Г.П. [14], а також Степаненко А.І. та Чамара І.М. [15] дотримуються одразу двох підходів, оскільки визначають потенціал і як сукупність стратегічних ресурсів, і як здатність, що порушує вимогу однозначності трактування понять.

Отже, можна побачити, що думки вчених щодо сутності поняття «економічний потенціал» та «потенціал банку» дуже відрізняються, окрім того розробленої теоретичної бази у досліджуваному напрямі немає, що і зумовлює необхідність досліджень у цьому напрямку.

Метою роботи є визначення сутності поняття «економічний потенціал банку». Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: 1) узагальнити підходи до визначення поняття потенціал; 2) здійснити морфологічний аналіз; 3) провести контент-аналіз визначень поняття «економічний потенціал банку»; 4) сформувані науково обґрунтоване визначення економічного потенціалу банку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Вдаючись до етимологічного аналізу можна сказати, що первісно поняття потенціалу походить від латинського «potential», що означає «приховані можливості, потужність, сила» і є утвореним від «potens» - «той, що може». В свою чергу в українську та російську мови дане поняття було запозичене у 19 столітті з французького «potential», що значило «той, що може бути» [1, с.312].

Вперше широко використовувати дане поняття почали в кінці 18 початку 19 сторіччя у фізиці, на сьогоднішній день поняття потенціалу використовують майже в усіх науках, в тому числі і в економіці. Основ-

на теоретична база потенціалу в економіці була сформована у 70-80х роках 20 сторіччя. Поняття потенціалу досить широко вивчається по відношенню до виробничих підприємств, але не дивлячись на широке розповсюдження відносно фінансової та кредитної сфери потенціал майже не розглядається.

Морфологічний аналіз визначень поняття «потенціал», «економічний потенціал», «потенціал банку», «потенціал підприємства» дозволив виявити ключові слова, що використовуються при формуванні понять, на їх основі були виділені основні підходи. Узагальнена інформація щодо підходів до визначення поняття потенціал та потенціалі підприємства подана в табл. 1.

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття потенціалу

Автор, джерело	Визначення
1	2
1. Підхід до визначення потенціалу через поняття ресурсів, наявних джерел	
Велика радянська енциклопедія	засоби, джерела наявні та ті, які можуть бути мобілізовані, введені в дію та використані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення будь-якого завдання [2].
Мартіянова М. П.	сукупність наявних ресурсів, які можуть бути використані для досягнення певних цілей [5, с. 15-16]
Уліганинець Г.П.*	об'єктивний компонент потенціалу – сукупність різноманітних ресурсів, задіяних і незадіяних з якихось причин у виробництво, таких, що мають можливість брати участь в ньому; [14].
Тернова І.А.	засоби, запаси, джерела, що є в наявності та можуть бути мобілізовані, приведені у дію, використані для досягнення визначеної мети, здійснення плану, розв'язання будь-якої задачі [21].
2. Підхід до визначення потенціалу через поняття можливостей	
Уліганинець Г.П.*	суб'єктивний компонент потенціалу – можливості працівників, колективів до використання ресурсів і створення максимального обсягу матеріальних благ та послуг, а також можливості управлінського апарату підприємства, організації, галузі, господарської системи в цілому до оптимального використання наявних ресурсів [14].
Мартіянова М. П.	ступень потужності (прихованих можливостей) у будь-якій сфері діяльності [5, с. 15-16]
3. Підхід до визначення потенціалу через поняття властивості, якості	
Бачевського Б.Є	властивість, як носія штучного походження, забезпечити очікуваний суб'єктом оцінки позитивний (або негативний) результат в існуючій системі зовнішніх обмежень з урахуванням здатності носія до розвитку [16].
Оксфордський словник американського англійського	приховані якості або здібностей, які можуть бути розроблені і привести в майбутньому до успіху або корисності [24].

Продовження таблиці 1.

1	2
4. Підхід до визначення потенціалу через поняття показника, характеристики	
Кравченко О.В.	узагальнюючий показник сукупності його фінансових, організаційних, інформаційних, матеріально-технологічних ресурсів [6, с. 260].
Мартіянова М. П.	узагальнююча системна характеристика спроможності підприємства до досягнення певних стратегічних або поточних цілей та до забезпечення стійких конкурентних переваг [5, с. 15-16]
5. Підхід до визначення потенціалу через поняття здатності, спроможності	
Велика енциклопедія нафти та газу	агрегована здатність готівкових матеріально-технічних, трудових, інтелектуальних та інших ресурсів забезпечувати максимальний в даних умовах обсяг виробництва фінансових посередницьких послуг з метою найбільш повного задоволення: потреб банківської установи у вхідних грошових потоках, які є джерелом формування прибутку та оплати праці співробітників; особистих потреб населення; потреб держави в податкових надходженнях за результатами банківської діяльності та обслуговуванні касового виконання державного бюджету, а також створення умов для подальшого поступального розвитку і розширення банківської діяльності [11].
Великий тлумачний словник сучасної української мови	приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов [3].
Дишко І.Ю.	здатність економічного суб'єкта виробляти і реалізовувати на ринку конкурентоспроможну продукцію в умовах наявних ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових) та існуючої зовнішньоекономічної кон'юнктури (товарної, фінансової, регулятивної) [19].
Квятковська Л.А.	спроможність господарюючого суб'єкта за умов прогресивності управлінського механізму та впровадження найновіших досягнень науково-технічного прогресу, економіки знань, використовувати сукупність наявних і резервних ресурсів для виробництва максимально можливого обсягу конкурентоспроможної продукції, досягнення стійкого положення на ринку та вирішення задач стратегічного розвитку. [20]
6. Підхід до визначення потенціалу через поняття системи	
Одегов Ю.Г.	система матеріальних і трудових факторів, що забезпечує досягнення мети виробництва. [18]
7. Підхід до визначення потенціалу через поняття результатів діяльності	
Лапін Є. В.	максимально можливий обсяг виробництва матеріальних благ і послуг в умовах, що забезпечують найбільш ефективно використання за часом і продуктивністю наявних економічних ресурсів [22].

Основною помилкою першого підходу (табл. 1) є ототожнення терміну «потенціал» із терміном «ресурси», при цьому зникають специфічні особливості потенціалу, зокрема його спрямованість у майбутнє. Також ресурси можуть існувати незалежно від суб'єкта діяльності, а потенціал неможливо відокремити від підприємства, банку чи ін.

Підхід, що характеризує поняття потенціалу як можливість показує невіддільність потенціалу від суб'єкта діяльності, враховує спрямованість у майбутнє, але наведені визначення не характеризують діяльність суб'єкта в певних економічних умовах, отже є досить абстрактними. Недоліком даного підходу є те, що можливість може виникати із зовнішніх умов незалежно від об'єкту діяльності, у той час як потенціал є виключно внутрішньою характеристикою банку, що необхідно виявити та реалізувати.

Підходи до визначення потенціалу як властивість, характеристику, показник, систему відображують статичність поняття, що суперечить динамічній природі потенціалу.

Підхід, який визначає потенціал як здатність або спроможність є дуже близьким до підходу, що визначає потенціал через можливість, також вказує на суб'єкт діяльності але враховує лише наявну сторону потенціалу.

Підхід до визначення потенціалу через рівень досягнутих результатів висвітлює лише виробничу складову потенціалу, яка є дуже важливою, але не єдиною.

Отже на думку автора для визначення потенціалу найбільш підходить поняття сукупності характеристик банку, що визначають його можливості до ефективного здійснення банківської діяльності, адже враховує прив'язаність до суб'єкту діяльності, динамічність, наявну та приховану сторони потенціалу, також при цьому необхідним є вказівка на умови діяльності суб'єкта, обмеження, а також спрямованість до досягнення визначених цілей.

Висновки. На основі проаналізованої літератури [1-16] і наданих їй визначень було проведено морфологічний та контент-аналіз.

Морфологічний аналіз показав, що основними складовими морфологічної класифікації поняття «економічний потенціал банку» є:

- наявні і приховані можливості фінансових, матеріально-технічних, трудових, інтелектуальних та інших ресурсів;
- сукупність стратегічних фінансових, організаційних, інформаційних, матеріально-технологічних ресурсів, засобів та умов;
- здатність готівкових, матеріально-технічних, трудових, інтелектуальних та інших ресурсів;

- система матеріальних і трудових факторів.

За результатами контент-аналізу було з'ясовано, що найчастіше при визначення потенціалу банку використовують такі слова як сукупність, можливості, ресурси, мета, умови функціонування, що представлено на діаграмі (рис. 1).

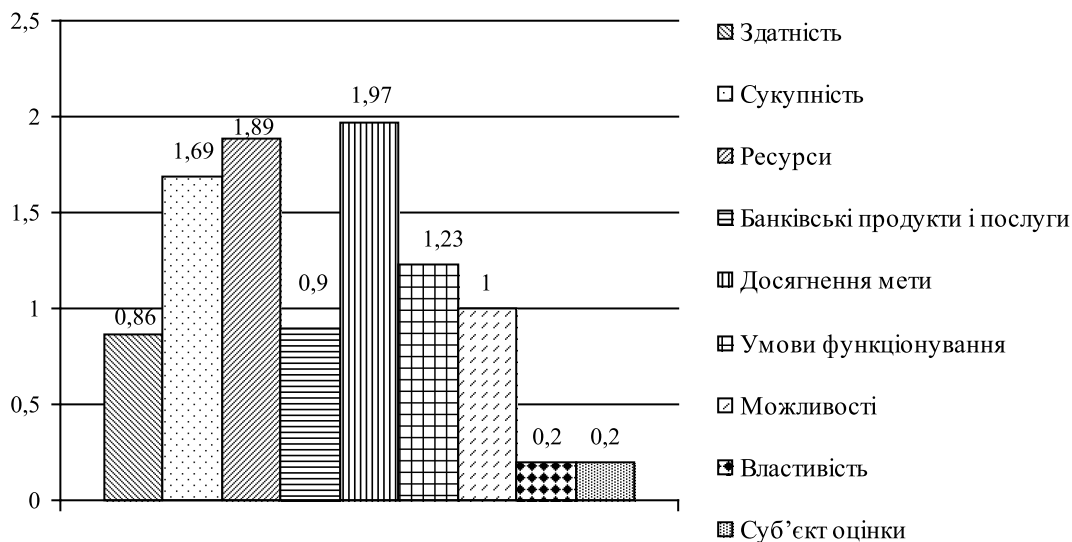

Рис. 1. Навантаження на компоненти поняття «потенціал банку» за результатами контент-аналізу

За результатами проведеного етимологічного, морфологічного та контент-аналізу можна вивести наступне визначення потенціалу банку:

Економічний потенціал банку – це сукупність економічних характеристик, що визначають наявні та приховані можливості існуючого капіталу, фінансових, матеріально-технічних, трудових, інформаційних та інших ресурсів (існуючих та що можуть бути мобілізовані), які можуть бути використані і забезпечать виробництво фінансово-посередницьких та ін. банківських продуктів і послуг в кількості та якості необхідної для максимального досягнення мети держави, акціонерів та клієнтів банку зважаючи на зовнішні і внутрішні умови його функціонування.

Отже, формування теоретичної бази щодо сутності, оцінки та аналізу економічного потенціалу банку є перспективним завданням фінансової науки на даному етапі. Першочерговим завданням є визначення сутності самого поняття «економічний потенціал банку». На основі існуючих визначень потенціалу, економічного потенціалу підприємства та потенціалу банку було сформовано науково обґрунтоване та логічно узгоджене визначення, що на думку автора є найбільш повним, адже вказує на невід'ємність поняття потенціал від суб'єкта діяльності, тобто банку,

враховує як наявні і приховані можливості, а також умову їх ефективного використання, цілеспрямованість, умови оточуючого середовища банку, спрямованість у майбутнє. Тобто представлене визначення включає необхідні особливості, що відрізняють поняття потенціалу від інших, зокрема від поняття «ресурси» або «перспективи».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Этимологический словарь русского языка. / сост. Крылов Г.А. – СПб.: ООО «Полиграфуслуги», 2005. – 432 с.
2. Большая советская энциклопедия. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bse.sci-lib.com/>
3. 2-е видання Великий тлумачний словник сучасної української мови / Голов. ред. В. Т. Бусел, редактори-лексикографи: В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерибас, О. В. Дмитрієв, Г. В. Латник, Г. В. Степенко. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
4. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. Посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
5. Глосарій термінів з навчальної дисципліни «Потенціал підприємства: формування та оцінка»: для студ. напряму підготов. 0501 «Економіка і підприємництво» всіх форм навчання / Харк. нац. екон. ун-т ; [Уклад. : М.П. Мартіянова]. - Х. : ХНЕУ, 2007. - 23 с.
6. Кравченко О.В. Оптимізація внутрішнього потенціалу банку з метою підвищення ефективності його діяльності / О.В. Кравченко Актуальні питання розвитку сучасної економіки. Частина 1/ ред. О.О. Непочатенко, Ю.О. Нестерчук – Монографія - Умань: Видавець «Сочінський», 2011. – С. 259-267.
7. Назаренко, А. С. Теоретичні підходи до визначення сутності економічної категорії «фінансовий потенціал підприємства» [Текст] // Економіка фінанси і право. – 2009. – №8. – 2009. – С. 22-29
8. Лычкин Ю. Потенциал строительного комплекса // Экономист, №6, 1997. – с.28.
9. Плишевский Б. Потенциал инвестирования. // Экономист, № 3, 1996. – С. 3.
10. Потенціал підприємства. Іванов В.Б., Кохась О.М., Хмелевський С.М. Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2009 – 300 с.
11. Большая энциклопедия нефти и газа. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ngpedia.ru/>
12. Калоев, Юлий Витальевич. Критерии оценки эффективности реализации потенциала кредитных организаций : диссертация ... кандидата экономических наук : 08.00.10 Москва, 2000 159 с. : 61 02-8/1300-2
13. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Навч.- метод. посібник

- для самот. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. — 347 с.
14. Уліганинець Г.П. До питання про сутність терміну «економічний потенціал» // Економічні науки /3. Фінансові відносини. — 2007. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14.NTP_2007/Economics/21654.doc.htm
 15. Степаненко А.І., Чамара І.М. Економічна сутність і зміст потенціалу банківської системи // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2011. — №1(10). — С. 233-236.
 16. Бачевський Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства: [навч. посібн.] / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблудська, О. О. Решетняк / — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 400 с.
 17. Егорова Н.Е., Смулов А.М. Предприятия и банки: взаимодействие, экономический анализ и моделирование. - М.: Дело, 2002. — 456 с.
 18. Одегов Ю.Г. Трудовой потенциал: пути эффективного использования. — Саратов: Изд. Сарат. ун-та, 1991. — Ч. 1. — С. 26.
 19. Державні засади формування та реалізації експортного потенціалу в Україні (на прикладі лісового господарства): автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / І.Ю. Дишко ; Ін-т законодавства ВР України. — К., 2010. — 21 с. — укр.
 20. Економічна оцінка виробничого потенціалу машинобудівного підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Л. А. Квятковська ; Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т». — Х., 2011. — 20 с. — укр.
 21. Економічне регулювання потенціалу в сучасних умовах (на прикладі АПК): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / І.А. Тернова ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2005. — 20 с. — укр.
 22. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.07.01 / Є.В. Лапін ; Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т». — Х., 2006. — 36 с. — укр.
 23. Кредитно-інвестиційний потенціал банків України [Текст] : автореферат дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 / О. І. Воробйова ; Донец. нац. ун-т. - Донецьк, 2011. - 36 с.
 24. Oxford Dictionary of American English: Oxford University Press, USA. — 2005. — 828 p.